

számú kombináció közül eleve be kell következnie mindegyiknek, a lényeg csak az, hogy *emberi méretűre* állíthassa be az ember a be-
következését. Neki például — mondjuk — hetvenhat évre kell
redukálnia mindent. Vagy a felére.

Az a lényeg, hogy egy életre pontosan egyszeres legyen az eshe-
tősége, ezt kell kiszámítani, akkor biztos a siker.

Egyszeres, vagyis egyszeri, vagyis egyszerű valószínűség.

Pál József tudja, mit akar, és nem hagyja magát!

Négy év, nem több, és Pál Jóskának mindene meglesz. S akkor
hozzáfoghat a terve valóra váltásához.

Ha ugyan lesz hozzá kedve. Mert nem kötelező.

Csak a szabályok, azok meg ne változzanak véletlenül! Csak egy
emberöltőig minden ugyanúgy legyen, csak addig, míg ő él, tartson
ki! Maradjon változatlan a játék, nehogy úgy járjon, mint a totó-
zással: a sok jegyzet, adat, amit összegyűjtött, összehalmozott, most
már teljesen hasznavehetetlen, mert tizenkettőt nem is elég eltalálni.

Pál Jócáról ennyit el kell mondani röviden. Ha már mindenki
beszámol arról azok közül, akikkel együtt koptatta az iskolapadot,
mire jutott.

A számok pörögnek, múlik az idő.

És az az öt is köztük van — minden alkalommal — az *övé*.

JELENTÉS BOGNÁR ANTAL ESÉLYEK KÖNYVE CÍMŰ REGÉNYE KÉZIRATÁRÓL*

Nem jellegzetes, inkább sajátos író-, illetve szerző-regény a Bognár
Antalé — szokványos, ha kísérletező korszakunk némely szélsőséges ese-
téhez hasonlítjuk, egyedi, ha az írói elgondolás jellegét figyeljük, hiszen
mintegy a szemünk előtt indul el az író fiatalember hősei nyomában,
kissé talán olyan módon, hogy Virginia Woolf (s az ő esetében az *Orlan-
do* írójának) szoknyájába kapaszkodik. Arra kell ugyanis gondolnunk,
hogy ebben a regénykéziratban egy sors- és temperamentum-modell me-
tamorfózisait, megtestesüléseit, továbbéléseit látjuk változó körülmények
között (amelyek azonban, ha jobban megnéznénk, ugyanegynek varián-
sai csupán), mint ahogy a *P. J.* a hősök névjele mögött is alapjában véve
ugyanaz az egy személyiség látszik meglapulni. Egy helyben topogás, de
egyúttal ismét csak jellegzetes előre haladás eredménye a kézirat első és

* Elhangzott a Forum Könyvkiadó 1982. évi regény pályázata díjának átadá-
sán, 1983. április 23-án.

utolsó oldalán olvasható két, de mégis egyet célzó kérdés. Az első mondat a regényben a következő ugyanis: „Ismerték-e P. J.-t? Ismertétek, ismerced-e P. J.-t?” A regénykézirat utolsó oldalán pedig (az utolsó bekezdés egyikében) a következő kérdések merednek a szem elé: „Hol lehet P. J.? Él-e még? Ki tud róla?” Mert valóban, ki tud Bognár Antal regényének P. J.-jéről? Ki ő tulajdonképpen? Az életsors egy „eszmélni nem nagyon ügyekvő hajtása”, akit az írónak úgy kell a „pusztulásból kiváltania”, s akinek arra sem futotta erejéből, és idejéből, hogy névjelét konkretizálja, személyesítse, ahogy a *P. J.* című első fejezetben látjuk, vagy az a Rókának csúfolt Jácint, a „semmirekellő” fiatalember, a csempész, aki csak keresztnevet tud szerezni az élettől az Egy semmirekellő vallomási című fejezetben, vagy a Pál Joca, akinek a „teljes értékű ember” a problémája a Védbeszéd meglett ember mellett című fejezet, illetve a regény negyedik, A kis Pajor királyi életrajza című fejezet „kis Pajorja”, aki meg keresztnevet nem tudott az írótól magának kicsikarni, holott ő „annak a bizonyos jövőnek az eljövételét” is várná, amit nagy általánosságban emberinek szoktunk nevezni.

Bognár Antal — nem nehéz kikövetkeztetni — nem az eltűnt idő, hanem az eltűnni akaró P. J. nyomába szegődik, fiatalembereket (ott a kamaszkor és felnőttkor határvidékén) kísér és kísért, hiszen maga az író sem tudja (természetesen jelképesen szólva) eldönteni, hogy hőseinek-hősenek jó „lelkismerete”, „örangyala” vagy „rossz lelkismerete”, azaz Lucifere-e vagy sem. Ami viszont egészen bizonyosnak látszik, az az írói meggyőződés, hogy hőseinek a jelenében a kovász és az irányító elv még nem a jövő, hanem a „múlt, amely még nem ért véget”.

A regény szerkezetének egységét ez eszmén kívül a P. J. névvel állandósága biztosítja, amely mögött azután négy hőse nagyjából egyforma szövegterjedelmet mutató története húzódik meg. Eszmeileg organikus, a részletekben azonban négy önálló egységet mutató alkotással van dolgunk, amelyet egy epilógus zár le — ez hivatott még egyszer marokra fogni a négy önállóan futó életszálat. Az írói erények és megoldási problémák is ebből adódnak. Ez a hősnégyes, mert így is felfoghatjuk, Bognár Antal novellista múltjára emlékeztet, hiszen négy nagynovellaként is olvashatnánk: a kompozíció egységes voltával kapcsolatos igényünk bizonyos értelemben kielégítetlen marad. Am kárpótól a realitások iránt mutatott oly feltűnő írói érzék-, világ- és életsákmányának a gazdagsága. A szöveg élettényei mindig elragadók, és főképpen mindig meggyőzőek, a hősök pedig gesztusaik megfigyelt valóságossága révén élők, művésziileg megteremtettek. Azt is megjegyezhetjük, hogy nem egyforma a művészi előadás intenzitása, ereje sem. Leghalványabb a legmozgalmasabb és legkalandosabb második részben — az írói tapasztalat itt valahogy az elmondani akart mögött elmarad.

Az egyszerűség kedvéért minősítsük tehát regénynek Bognár Antal kéziratát. Mert az. De ha egészen pontosak akarunk lenni a minősítését

illetően, akkor célravezetőbbnek látszik a regény-fogalmon belül a „feljegyzések az életről” meghatározást használni. S ha így teszünk, akkor maradunk az írói intenciók körében — a kifejezés ugyanis magáé a szerzőé: „kis Pajor” nevű hőst foglalkoztatja ennek a kérdése.

Mindazt, amit itt leírtunk, annak tudatában tettük, hogy csupán kéziratilag kész műről beszéltünk, nem pedig arról a szabatos alkotásról, amit a könyvbeli megjelenés adhat. Nyilván az író is megnézi még egyszer a határidő szorításában megírt regényszövegét, s esetleg a közlések és olvasatok visszhangjai is nyomot hagynak majd a végső szövegváltozaton. A fenti ítélet és méltatás tehát a *lehetséges* alkotást tartotta szem előtt, így egyetlen feladata volt csupán: egy háromtagú bíráló bizottság nevében a díjazás igazolása.

Újvidéken, 1983. április 15-én.

BORI Imre